

نظریه مانوئل کاستلز

مانوئل کاستلز در نهم فوریه ۱۹۴۲ در شهرک کوچکی در لامانچای اسپانیا به دنیا آمد، اما دوران نوجوانی خود را در بارسلونا گذراند. هویت کاتالانی وی نیز مربوط به همین دوره می باشد. کاستلز، در شانزده سالگی (۱۹۵۸) دوره دبیرستان را تمام کرد و در دانشگاه والنسیا به تحصیل حقوق و اقتصاد پرداخت. این دوره از زندگی وی، همزمان با دیکتاتوری فرانکو در اسپانیا بود. وی در این دوره، گرایشات آنارشیستی و چپ داشت، و در سن ۱۸ سالگی (۱۹۶۰) وارد مبارزات سیاسی شد. در سال ۱۹۶۲ با سرکوب نیروهای اپوزیسیون توسط فرانکو، کاستلز مجبور به ترک اسپانیا گردید و به فرانسه مهاجرت کرد. وی در پاریس ازدواج کرد و همزمان در دانشگاه سوربون به تحصیل حقوق عمومی و اقتصاد سیاسی ادامه داد. سپس در سال ۱۹۶۴ به مطالعه جامعه‌شناسی روی آورد و تحت استادی آلن تورن در دوره دکتری ثبت نام کرد. در سال ۱۹۶۶ موفق به دفاع از تز دکتری در زمینه جامعه‌شناسی شهر شد و پس از آن (۱۹۶۷) به سمت استادیاری دانشگاه پاریس منصوب گردید. در همین دوره نیز با فرناندو کاردوزو آشنا شد و رابطه‌ای دوستانه با وی برقرار کرد.

اتفاقات و جریان‌های اعتراضی سال ۱۹۶۸، مجدداً کاستلز را وارد فعالیت‌های سیاسی کرد. وی در یکی از تظاهرات در ژوئن ۱۹۶۸ توسط پلیس دستگیر شد و به جنووا فرستاده شد؛ و در نهایت به شیلی سفر کرد. کاستلز، تا سال ۱۹۷۳ در دانشگاه کاتولیک شیلی به تدریس پرداخت (در دوره حکومت آلنده)، اما با کودتای پینوشه مجبور شد شیلی را ترک کند و راهی مونترال کانادا شد. البته در همین دوره موفق شد مجدداً به فرانسه بازگردد و در آنجا به مطالعه جنبش‌های اجتماعی شهری بپردازد. در دهه ۷۰ با نیکوس پولاتزاس آشنا گردید و رابطه‌ای فکری با او برقرار کرد. کاستلز در ۱۹۷۵ به دانشگاه‌های امریکا راه یافت و در سال ۱۹۷۶ در دانشگاه بوستون به عنوان استاد مهمان پذیرفته شد. سرانجام در ۱۹۷۹ کرسی جامعه‌شناسی شهر دانشگاه برکلی به وی اختصاص یافت.

کاستلز از سال ۱۹۸۳، بعد از اتمام پروژه دهساله‌ای درباره جنبش‌های اجتماعی، به مسئله تکنولوژی ارتباطات علاقمند گردید و مطالعه درباره فناوری نوین و جامعه اطلاعاتی را آغاز کرد. سه گانه عصر اطلاعات، نتیجه این مطالعات است. پس از فروپاشی دیوار برلین، در فاصله سالهای ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۳، کاستلز در خصوص اتحاد جماهیر شوروی تحقیقاتی را انجام داد و در همین زمان با اما کیسلیووا ازدواج کرد. فعالیت اصلی وی از سال ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۰ نگارش و تدوین سه گانه عصر اطلاعات بود. در سال ۲۰۰۱ کتاب کهکشانش اینترنت از وی به چاپ رسید و همچنان در زمینه تحقیقات و مطالعات اجتماعی فعال است.

آثار مطرح

عنوان اثر	سال انتشار
۱ مسئله شهر	۱۹۷۲

۱۹۷۸	شهر، طبقه و قدرت	۲
۱۹۸۳	شهر و ریشه ها	۳
۱۹۸۹	شهر اطلاعاتی	۴
۱۹۹۶	عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ جلد اول: ظهور جامعه شبکه ای	۵
۱۹۹۷	عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ جلد دوم: قدرت هویت	۶
۱۹۹۸ - ۲۰۰۰	عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ جلد سوم: پایان هزاره	۷
۲۰۰۱	کهنکشان اینترنت	۸
۲۰۰۲	جامعه اطلاعاتی و دولت رفاه	۹
۲۰۰۴	استفاده اجتماعی از ارتباطات سیار (جامعه اطلاعاتی متحرک)	۱۰

مبانی نظری

شاید دست‌آورد اصلی پژوهش‌های کاستلز، شناسایی تضاد میان شبکه و خویش باشد. به اعتقاد وی، در دوران تاریخی معاصر، «هویت به اصلی ترین و گاه تنها سرچشمه معنا تبدیل شده است. مردم بیش هر روز بیش از گذشته معانی خود را نه بر اساس اعمال بلکه بر اساس هویت خود یا آنچه که گمان می کنند هویتشان است سامان می دهند. از سوی دیگر، شبکه های جهانی مبادلات ابزاری، با جریان بی وقفه تصمیمات راهبردی، افراد، گروهها، مناطق و حتی کشورها را به نحو گزینشی و بر حسب اهمیتی که در برآورده ساختن اهداف شبکه دارند، به کار می گیرند. این امر ناشی از شکاف بنیادین میان ابزارگرایی انتزاعی و عام، و هویت های خاص گرا است که ریشه ای تاریخی دارند. ساختار جوامع ما به نحو روزافزونی پیرامون تقابل دوقطبی میان شبکه و خویش شکل می گیرد» (کاستلز، ۱۳۸۰، ص ۲۹)